

Saygıdeğer misafirler,
Anayasa Mahkememizin değerli Başkanvekili, üyeleri, raportörleri ve raportör yardımcıları,
Değerli katılımcılar,
hepinizi en içten duygularıyla, sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

Bugün burada Uluslararası 5. Yaz Okulunun açılış konuşmasını yapmaktan dolayı büyük bir memnuniyet duyduğumu ifade etmek isterim.

Bildiğiniz gibi, Türk Anayasa Mahkemesinin yaz okulu programı, Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği (AACC) bünyesinde gerçekleştirilen bir etkinlik olarak 2013 yılında başladı ve bugün beşincisinin açılışını yapmaktayız.

Geçen yıl Endonezya'nın Bali şehrinde yapılan AACC'nin 3. Üyeler Kurulu toplantısında tüzük değişikliği yapılarak daimi sekreteryaya oluşturulmuş, bu çerçevede Ankara'da Eğitim ve İnsan Kaynaklarını Geliştirme Merkezi kurulmuştur. Son iki yıldır yaz okulları bu Merkez'in faaliyetleri olarak organize edilmektedir.

Hemen belirtelim ki, her yıl farklı konular etrafında düzenlediğimiz yaz okulları, anayasa mahkemeleri ve dengi kurumlar arasında bilgi ve tecrübe paylaşımını hedefleyen, kurumlarımız arasındaki ilişkileri geliştirmeye katkı yapan programlardır. Bu yönüyle şu ana kadar düzenlenen yaz okullarının katılımcılardan oldukça olumlu geri dönüşler aldığını memnuniyetle ifade etmek isterim.

Değerli katılımcılar,

Bugün açılışını yaptığımız Yaz okuluna katılımın, geçen yıla göre, daha geniş olduğunu da memnuniyetle paylaşmak isterim. Türkiye dâhil, toplam 17 ülkenin Anayasa Mahkemesi veya muadili kurumlardan katılım sağlanmaktadır. Bir iki ülke hariç AACC'ye üye tüm Mahkemelerden temsilcilerin aramızda bulunması ayrıca sevindirici bir gelişmedir. Bu çerçevede, Afganistan, Azerbaycan, Bulgaristan, Endonezya, Gürcistan, Karadağ, Kazakistan, Kırgızistan, Kore, Kosova, Malezya, Moğolistan, Rusya, Özbekistan, Tacikistan, Tayland ve Türkiye'den toplam kırk civarında temsilci yaz okuluna katılmaktadırlar.

Bunun dışında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Afrika Anayasa Yargısı Kongresi ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Ofisinden de konuşmacı olarak Yaz Okuluna katılım sağlanmıştır. Bu vesileyle ben tüm katılımcılara ve konuşmacılara şimdiden şükranlarımı sunuyorum.

Bu yılki yaz okulunun konusu olan “Göç ve Mülteci Hukuku” tüm dünyayı ilgilendiren, günümüzün en önemli ve en zor konularından birini teşkil etmektedir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin verilerine göre bugün dünyada toplam 21 milyon mülteci bulunmaktadır. Sadece Türkiye’de 3 milyonu aşkın mülteci barınmaktadır. Türkiye’deki mülteci sayısının Birleşmiş Milletlere üye 61 ülkenin nüfusundan daha fazla olduğunu belirtmek gerekir.

Yaz okulunda konunun hukuki boyutu ele alınacak, özellikle ulusal ve uluslararası hukuk açısından yabancıların hakları meselesi tartışılacaktır. Bu çerçevede Türk Anayasa Mahkemesi’nin kararları, AIHM’nin konuya yaklaşımı ve Yaz Okuluna katılan ülkelerin uygulamaları anlatılacak, bu konuda karşılıklı bilgi paylaşımı gerçekleştirilecektir.

Göç ve ilticanın sebep ve sonuçları üzerine uzun süredir konuşulmaktadır. Göç olgusu, savaş, iç savaş, terör ve yoksulluk gibi olumsuzluklardan kaçarak insanların daha güvenli ve daha müreffeh bir yer arayışının sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

Sebepleri ne olursa olsun, göç edenlerin göç ettikleri ülkelerde çok büyük sorunların yaşandığı bir gerçektir. Göç olgusunun yarattığı sorunların başında göçmenlerin dışlanması, tam olarak insan muamelesi görmemesi, şiddete maruz kalması, hatta öldürülmesi gibi hususlar gelmektedir.

Başka bir ifadeyle göç, yabancı düşmanlığı ve ırkçılık gibi birlikte barış içinde yaşama idealini zehirleyen hastalıkları gün yüzüne çıkarmaktadır. Gün geçmiyor ki uluslararası haber ajanslarında “yabancı” olarak görülenlere yönelik bir saldırı haberi okumayalım. Bu bağlamda bir süredir Myanmar’da Arakan müslümanlarına yapılanlar ve bunun karşısında insanlığın derin sessizliği tam bir vicdan tutulmasına işaret etmektedir.

Tüm bu sorunların kaynağında “öteki” olarak görülenlerle sağlıklı bir ilişkinin kurulamaması yatmaktadır. Göç ve ilticanın daha da görünür kıldığı yabancı düşmanlığı ve ırkçılık,

farklılıkların yönetiminde dikkate alınması ve tedavi edilmesi gereken tutum ve davranışlardır. Bunlar esasen ontolojik düzeyde ben-merkezci bir anlayışın, patolojik bir “ben-öteki” ya da “biz-ötekiler” ilişkisinin yansımalarıdır.

Yabancı düşmanlığı, yerli olanın sonradan gelene ve farklı olana karşı beslediği olumsuz duyguları ifade eder. Yabancı ötekidir. Bizim gibi düşünmeyen, yaşamayan, kısacası farklı olandır.

Saygıdeğer misafirler,
Değerli katılımcılar,

Açıkça ifade etmek gerekir ki, dünyamız yabancı düşmanlığı ve ırkçılık gibi toplumsal ve siyasi hastalıklardan muzdariptir. “Öteki”ne yaşama hakkı tanımayan bu hastalıklı anlayışların her geçen gün zemin kazanması, insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü gibi değerlere ve bu değerlerin biçimlendirdiği siyasal sistemlere yönelik en büyük tehdittir. Kısacası, yabancı düşmanlığı, ırkçılık ve İslamofobi çağımızın kara ve karanlık yüzleridir.

Yabancı düşmanlığı ve ırkçılıkla mücadelenin yolu “insan” odaklı bir anlayışın toplumsal ve siyasal alanda hâkim kılınmasından geçmektedir. Bu anlayışın Doğu’da da Batı’da da çok güçlü kökleri bulunduğu bilinmektedir.

Bu toprakların ruh köklerini oluşturan Yunus Emre, Mevlana ve Hacı Bektaş-ı Veli gibi düşünürler, insanı merkeze alan, hoşgörüyü ve sevgiyi topluma hâkim kılmaya çalışan mesajlarıyla, birlikte yaşama kültürüne eşsiz katkılarda bulunmuşlardır. Hacı Bektaş-ı Veli, “hakikatin ikinci makamı, yetmiş iki milleti ayıplamamaktır” der. Yunus Emre’nin, “yaratılanı severim, yaradandan ötürü” sözü, Mevlana Celalettin Rumi’nin “evrenin yaratılış sebebi insandır” sözü ve “ne olursan ol yine gel” çağrısı aynı hakikate işaret ediyor. Bu, insanın kendi içinde değer olduğu, bir araç olmadığı ve tam da bu nedenle saygıyı/hosgörüyü hak ettiği hakikattir.

Doğu gibi Batı da homojen değildir. Yabancı düşmanlığı, ırkçılık ve İslamofobiyi üreten/besleyen düşünceler yanında, çoğulculuğu ve hoşgörüyü savunan güçlü düşünce gelenekleri de mevcuttur. Ünlü filozof Kant bu geleneğin en önemli temsilcilerinden biridir.

Kant, 1795 yılında kaleme aldığı "Ebedi Barış" adlı makalesinde "misafirperverlik hakkı"ndan bahseder. Buna göre, bir yabancı kendi toprağından başka bir yere gittiğinde düşman muamelesi görmeme hakkına sahiptir. Dolayısıyla bir şekilde sınırlarımızdan içeri giren yabancılara, bir iyilik ya da hayırseverlik gereğı değil, onların haklarına saygı gereğı düşmanca davranmama yükümlülüğümüz vardır.

Kant'ın "misafirperverlik hakkı", bugün özellikle mülteciler için geçerlidir. Türkiye, üç milyondan fazla mülteciye kapısını ve yüreğini açarak, aslında "öteki"nin "misafirperverlik hakkı"nın korunmasına tarihi bir katkı yapmaktadır.

Elbette kavramlar ve kurumlar tarihsel süreçte ve farklı coğrafyalarda farklı biçimler kazanır. Ancak bugün geldiğimiz noktada savunduğumuz adalet, özgürlük, insan hakları, hukuk devleti, çoğulculuk, hoşgörü gibi değerler Doğu ve Batı'nın ortak değerleridir. Bu değerleri ve özellikle de öteki'nin "misafirperverlik hakkı"nı koruyan, farklılıkları tehdit olarak görmeyen, toplumsal ve siyasal çoğulculuğu önemseyen insan-odaklı bir kültürü ve pratiğı geliştirerek gelecek nesillere aktarmak hepimizin ortak sorumluluğudur.

Bu kapsamda yabancı düşmanlığı, ırkçılık ve İslamofobiye karşı mücadele etmenin iki yolu vardır. Birincisi, insan-odaklı anlayışı yaygınlaştırmaktır. İnsan masum doğar; kötülüğü ve düşmanlığı sonradan öğrenir. Gerçekten de yabancı düşmanlığı, ırkçılık, İslamofobi gibi tutumlar, kişilerin içine doğdukları toplumda sonradan öğrendikleri/öğretildikleri sapmalardır.

Bu nedenle yapılması gereken, bu öğrenme sürecini tersine çevirmektir. Tarihte ve doğada kötülüğün de iyiliğın de örnekleri vardır. Tüm mesele bizim bugünü ve geleceğı inşa ederken hangisini tercih edeceğimizle ilgilidir.

İkincisi, hukuksal mücadelenin araçlarını gözden geçirerek daha etkili olmalarını sağlamaktır. Gerek ulusal hukuk düzenlerinde gerekse uluslararası insan hakları hukukunda özellikle nefret söylemi ve ırkçılıkla mücadele konusunda daha kararlı bir duruş sergilenmelidir. Unutmamak gerekir ki, nefret söylemine müsamaha yabancı düşmanlığı ve ırkçılığın değıirmenine su taşıyacaktır.

Konuşmamı, bilge devlet adamı Aliya İzzetbegoviç'i rahmetle anarak tamamlamak istiyorum. Tarih 25 Mart 1994... İki yüz bin (200.000) Boşnak öldürülmüş, altı yüz bin (600.000) insan

yerinden yurdundan sürülmüş, 800 cami bombalanmış, Bosna-Hersek'in şehirleri ve köyleri yerle bir edilmiş, sadece Saraybosna'daki askeri hastane 160 kez bombalanmış... Tüm bunları anlattıktan sonra diyor ki Aliya "İnsan olmak ve insan kalmak, Allah'a ve kendimize karşı sorumluluğumuzdur."

Aliya İzzetbegoviç, bütünüyle ahlaki bir kavram olarak nitelediği "insan olmak ve insan kalmak" kavramının siyasi dildeki ve uygulamadaki karşılığını da şöyle ifade eder: "Politik dilde bu, hukuka uygun bir devlet kurmaya çalışacağız, demektir. Bu, aynı zamanda uygulamada şu anlama gelir: Bu devlette, hiç kimse dininden, ulusal ya da politik inancından dolayı zulme uğramayacak."

Umarım yaşlı Dünyamız geçmişte yaşanan acı tecrübelerden ders çıkararak İzzetbegoviç'in gösterdiği aydınlık yolda ilerler.

Sözlerimi tamamlarken bir kez daha hepinizi saygıyla selamlıyor, 5. Yaz Okulunun başarılı ve verimli geçmesini temenni ediyorum.